

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ЈЕО СМРТ, 1793.

Борислав Пекић

Како читати ову приповетку?

Не као једноставну историјску причу, већ као причу о власти текста над животом.

Историја

Радња је смештена у доба Француске револуције и револуционарног терора. Историја је присутна кроз имена, институције и атмосферу страха.

Документ

Пресуде, протоколи и умрлице нису само папири. У Пекићевој причи они одлучују о животу и смрти.

Метафора

„Јести смрт” значи уништити документ смрти, али и ући у опасан простор моћи, избора и самовоље.

„Нови Јерусалим”

Збирка у којој је приповетка заузела средишње место.

- Приповетка је део књиге „Нови Јерусалим” — готске хронике.
- Пет прича смештене су у различите историјске тачке: 1347, 1649, 1793, 1987. и 2999.
- Свакој причи придружен је један елемент; овој приповеци припада вода.
- Средишње место у збирци наглашава њену улогу: она повезује историју, документ, смрт и памћење.

Револуција и терор

Историјски оквир није позадина, већ механизам приче.

Француска револуција почиње као борба против неправде, апсолутизма и феудалног поретка. Али у причи се у први план изводи њена тамна страна: страх од „непријатеља револуције”, суђења, спискови, пресуде, јавна погубљења.

Пекића не занима само велики историјски догађај, него тренутак у којем идеја слободе почиње да производи нови облик насиља.

Мотив воде: траг који нестаје

Вода је знак непостојаности, заорава и тихог деловања.

Како почиње прича?

Почиње мотивом воде и сликом човека који је „као траг у води”. То значи да његово постојање није јасно уписано у историју. Од Жана Луја Попјеа остају само непоуздани, узгредни документи.

Већ на почетку се зато поставља питање: шта остаје од човека ако га памћење не чува, а документи га бележе само случајно?

Писар у систему смрти

Мали чиновник у великој машини револуције.

Ко је Жан Луј Попје?

Он је писар Револуционарног трибунала. Његов посао је наизглед безличан и административан: **заводи пресуде и после погубљења их претвара у умрлице.**

Зато је важан парадокс: човек који делује као најмањи шраф у систему открива да у рукама држи огромну моћ — јер документ није мртав папир, него пролаз ка смрти.

Случај Жермен Шитје

Једна реч може човека одвести у смрт.

**Шта мења ток
његовог живота?**

Случај Жермен Шитје.

Она је оптужена јер је наводно рекла да јој недостаје краљ — „le roi”. Брани се да је рекла да јој недостаје вретено — „le rouet”.

Попје случајно зграби њену пресуду као папир за храну. Када схвати шта је урадио, поцепа пресуду и тиме јој спаси живот. Случајност тако постаје почетак свесне побуне.

le roi = краљ; le rouet = вретено

Једење пресуде

Најстрашнији чин у причи истовремено је и чин спасавања.

**Како постаје „човек
који једе смрт“?**

Када почну да траже завршене пресуде, Попје једну од њих гужва, кида, ставља у уста и гута. Тако уништава документ који би човека одвео на гиљотину.

Он буквално једе папир, али симболички једе смрт: укида њен административни доказ и брише пут који води од пресуде до погубљења.

Шта значи „јести смрт”?

Наслов је централна метафора приповетке.

Папир

документ постаје судбина; пресуда је већ готов облик смрти.

Уста

тело се супротставља бирократској машини — човек гута систем.

Мастило

укус власти, протокола и туђе смрти улази у њега.

Избор

Попје од случајног спасиоца постаје онај који бира кога ће спасити.

Опасност

спасавање прелази у искушење моћи: ко има право да одлучује?

Преображај и двојништво

Спасилац постепено личи на онога против кога делује.

**Како се Попје
преображава?**

У почетку је блед, незнатан и уплашен писар. Али што више пресуда уништава, све више осећа да има моћ. Почетни страх прераста у самопоуздање, а самопоуздање у опасну свест о власти над туђим животима.

Зато почиње да личи на Робеспјера: постаје његов двојник, али са обрнутим знаком — један шаље у смрт, други покушава да смрт прогута.

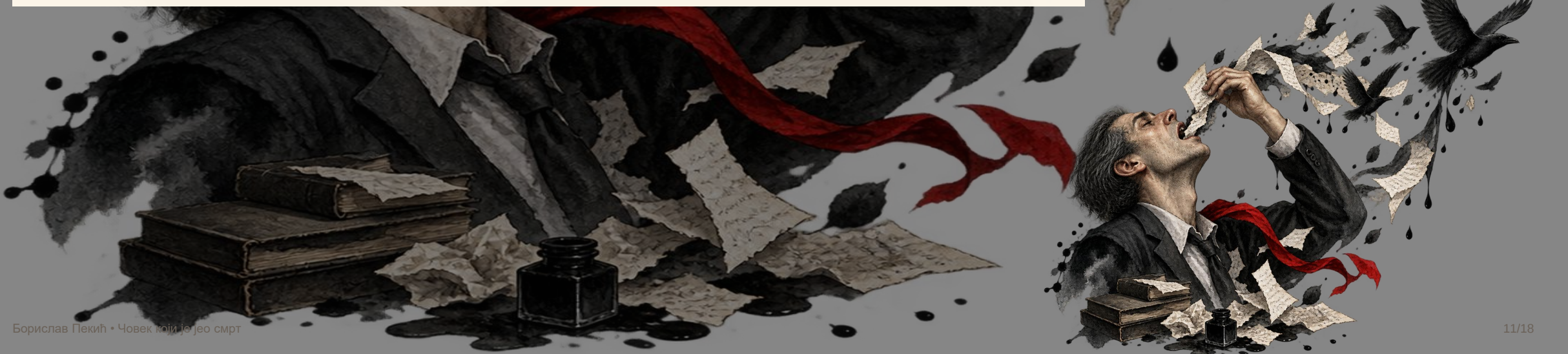

Револуција која прождире своју децу

Једење није само Попјеов поступак, већ слика револуције.

У причи се лични чин повезује са историјским механизмом. Попје једе пресуде, али и сама револуција „једе” људе који су јој служили, који су у њу веровали или су се случајно нашли на њеном путу.

Пекић тако показује да систем који се позива на правду може постати машина која више не разликује кривицу од случајности.

Проблем праведног избора

Документ зна име, али не зна човека.

Зашто је епизода са Ригуом важна?

Попје мора да одлучи између два Ригоа: обућара и крадљивца. Када се распита, схвата да формална пресуда не открива истину о човеку.

Ова епизода га доводи до најтежег питања: како одабрати кога спасити ако документа не говоре све? Ту се његова побуна претвара у моралну дилему, а спасавање у могућу неправду.

Лудак који жели смрт

Пародијски преокрет води ка Попјеовом паду.

Како га разоткрива Арнусе?

Лудак Арнусе жели да буде погубљен јер верује да онај кога гиљотина посече иде право у рај. Када открије да га нема на списку, побуни се.

Тако се дешава парадокс: Попјеа не открива човек који се плаши смрти, већ човек који смрт тражи. Систем се открива кроз сопствену апсурдност.

Двојник на гиљотини

Историја поништава приватни чин спасавања.

Како се завршава Попјеова прича?

Попје ће, заједно са својим двојником Робеспјером, истог дана завршити на гиљотини. На путу ка погубљењу, Жермен Шитје — прва особа коју је спасао — препознаје његову сличност са Робеспјером и гађа га каменом.

Крај је сурово ироничан: спасени не препознају спасиоца, а човек који је гутао туђе пресуде не може да прогута сопствену.

Зашто је крај ироничан?

Иронија није само у обрту, већ у рушењу сваке сигурне улоге.

Спасена жена

Жермен Шитје преживљава захваљујући Попјеу, али га на крају не види као спасиоца, већ као слику омрзнуте власти.

Спасилац

Попје је уништавао туђе пресуде, али када се систем окрене против њега, нема папира који би га спасао.

Револуција

Револуција кажњава и своје непријатеље и своје службенике. Зато правда у причи делује као механизам без лица.

Попје и апсурд

Поређење са Камијевим „Странцем” отвара завршно питање смисла.

Да ли је Попје апсурдни јунак?

Може се тумачити као апсурдни јунак јер изненада открива бесмисао свог посла и свог света, али не бежи из њега. Он не може да промени систем, па делује малим, тајним и готово смешним чином.

На крају прихвата след догађаја са необичном мирноћом. Зато се може повезати са Камијевим Мерсоом: човек је пред смрћу сам, али та самоћа открива његову унутрашњу истину.

ЗАВРШНА ПИТАЊА

1. Да ли Попје заиста спасава људе или само привремено одлаже исту логику смрти?
2. Зашто је случајност важнија од херојске одлуке?
3. Када револуција престаје да буде борба за слободу и постаје систем страха?
4. Да ли је Попје жртва, кривац или апсурдни јунак?

Приповетка показује како папир, реч и администрација могу постати једнако смртоносни као гиљотина.